

Mag. Meta Budnar

Zavod RS za šolstvo

D R U Ź B A V D E V E T L E T N I O S N O V N I Š O L I

Predmetnik devetletne osnovne šole predvideva 175 ur družbe, in sicer v četrtem razredu po dve uri na teden (70 ur), v petem razredu pa po tri ure na teden (105 ur).

Družba je interdisciplinarni predmet z vsebinami in cilji različnih strok in področij, kot na primer geografije, sociologije, zgodovine, etnologije, psihologije, ekonomije, politike, etike, estetike idr.

Pri družbi gre za nadgradnjo in razširitev ciljev, vsebin in dejavnosti, ki jih učenci spoznavajo v prvih treh razredih pri predmetu spoznavanje okolja.

Nadgradnja spoznanj, pridobljenih pri predmetu družba, pa se nadaljuje pri zgodovini in zemljepisu, državljanški vzgoji, etiki in družbi.

NAMEN IN Poudarek predmeta

S predmetom družba želimo ustvariti učno okolje, v katerem bodo učenci pridobili taka znanja o okolju, razumevanje interakcij in soodvisnosti sestavin ter vrednote, spretnosti in stališča, ki jim bodo pomagala pri uporabi spoznanj in pri smotrnem odločanju in ravnanju tako v socialnem in naravnem kot v kulturnem okolju. Cilji pri predmetu družba se med seboj prepletajo in zajemajo kognitivno, socialno, emocionalno, motivacijsko, estetsko in moralno-etično področje.

Poudarek predmeta je na spoznavanju razmerja med posameznikom, družbo in okoljem. Gre za procesno izkustveno doživljanje in vrednotenje okolja, pri čemer mislimo na fizično, socialno, emocionalno, kulturno, zgodovinsko in naravno, torej okolje v vseh njegovih sestavinah, medsebojnih interakcijah in soodvisnostih.

Učni načrt predvideva učni proces, ki bo spodbujal učence k aktivnem ravnanju, raziskovanju in razlaganju pojavov, povezav in problemov družbenega, kulturnega in naravnega okolja.

Pri pouku torej ustvarjamo pogoje, v katerih bodo učenci imeli možnosti:

- da pridobijo znanja o svojem kulturnem, družbenem in naravnem okolju v času in prostoru,
- da pridobijo spretnosti in veščine doživljanja, spoznavanja in vrednotenja razmerij med posameznikom, družbo in kulturnim ter naravnim okoljem,
- da oblikujejo stališča in vrednote, se nauče učinkovitih strategij reševanja problemov,

kritičnega sprejemanja informacij ter komunikacijskih zmožnosti. Velik poudarek je na uvidenju, ozaveščanju o medsebojni povezanosti in medsebojni interakciji med posameznimi elementi v družbi.

Pouk družbe je usmerjen k razvijanju samostojnosti, odgovornosti in načrtnosti in k obvladovanju učinkovitih strategij medsebojnega sodelovanja in reševanja nasprotij. Posebna pozornost pa je namenjena pridobivanju in obvladovanju naslednjih spretnosti:

- komunikacijskih (branje, pisanje, izražanje mnenja, iskanje, pridobivanje, izbiranje, vrednotenje, interpretiranje informacij, soočanje mnenj, poslušanje, ...),
- raziskovalnih (načrtovanje, opazovanje, razvrščanje, anketiranje, napovedovanje, urejanje, prirejanje, štetje, merjenje, izvajanje eksperimentov, uporaba pripomočkov, izdelava poročil, ipd.),
- družbenih, socialnih (prevzemanje odgovornosti, skupinsko delo, razumevanje, sprejemanje in spoštovanje drugačnosti, spoštovanje kulturne in narodne dediščine, skrb za druge ljudi, ...).

Cilji

Cilji predmeta so razdeljeni v tri temeljna področja, ki se prepletajo v različnih tematskih sklopih.

1. Ljudje v prostoru

Geografski vidik:

Učenci:

- spoznavajo geografske teme z vidika medsebojnega vplivanja pokrajine na življenje ljudi in ljudi na spremembo pokrajine,
- širijo prostorsko orientacijo od domačega kraja, domače pokrajine na Slovenijo, Evropo, svet (informativno),
- se uvajajo v različne načine spoznavanja in raziskovanja geografskih pojavov in procesov ter v rabo zemljevida.

2. Ljudje v času

Zgodovinski vidik:

Učenci:

- spoznavajo življenje ljudi v preteklosti (zlasti domači pokrajini) in ga primerjajo z današnjim življenjem,

- spoznavajo podobe (primere) iz slovenske kulturne tradicije in si oblikujejo zavest o slovenski državni pripadnosti,
- se znajo orientirati v času s pomočjo časovnega traku,
- razvijajo aktivne oblike dela in raziskujejo preteklost s pomočjo informacijskih virov, dela na terenu in spoznavanja različnih virov (muzejskih predmetov, starih slik, knjižničnega gradiva ipd.).

Etnološki vidik:

Učenci:

- spoznavajo oblike kulture in vsakdanjega načina življenja,
- primerjajo dediščino in sodobnost,
- ugotavljajo razmerja med posameznikom, družino, skupino, družbo ter njihovim naravnim in kulturnim okoljem, gledano skozi dediščino in sodobnost,
- razumevajo svoje neposredno kulturno okolje in ga primerjajo s slovenskim (s svetom),
- upoštevajo različnosti (kulturnega, gmotnega, družbenega in duhovnega) slovenskega etničnega prostora.

3. Ljudje v družbi

Sociološki vidik:

Učenci:

- razvijajo ustvarjalne sposobnosti uporabe lastnih virov (razumskih, čutnih, čustvenih, komunikacijskih) v raziskovanju neposrednega družbenega okolja,
- ugotavljajo in izbirajo dejavnike, ki omogočajo samorazumevanje, prepoznavajo oblike, pomene in povezanosti življenja v družinah, šolah, lokalnih skupnostih ter v globalni družbi,
- spoznajo in razumejo pomen temeljnih človekovih in otrokovih pravic in odgovornosti; razumejo pomen sodelovanja med ljudmi; spoznajo načine in oblike sodelovanja, tekmovanja, nasprotovanj, konfliktov ter reševanja konfliktov,
- spoznajo družbene razlike med ljudmi; razumejo in tehtajo okoliščine, ki vplivajo na družbeno vključenost in izključenost posameznih skupin prebivalstva,
- razumejo in tehtajo (pozitivne in negativne) vplive sodobnega tehniškega in gospodarskega razvoja na kakovost življenja in okolja,
- se zavedo pomena načrtovanja razvoja; usvoje (na primeru) pojem sonaravnega oziroma trajnostnega razvoja.

Didaktična priporočila

Pri predmetu družba so cilji zasnovani kompleksno, za njihovo doseganje pa izhajamo iz učenčevega predznanja, sposobnosti in interesov. Poudarek je na osebnem doživljanju in osebnih izkušnjah učencev. Učenci naj bi izkušensko, ob aktivnem ravnanju, raziskovanju in razlaganju pojavov, povezav in problemov pridobivali uporabna znanja, ki bi pripomogla k samostojnemu in odgovornemu soočanju in kritičnemu razsojanju o problemih v družbenem in naravnem okolju. Zato naj pouk družbe temelji na vsakodnevnih, resničnih in iz neposrednega osebnega in družbenega okolja izhajajočih vprašanj učencev.

Pomembno je, da:

- probleme obravnavamo celostno, interdisciplinarno v vsej njihovi interaktivnosti,
- usmerjamo k prepoznavanju povezav in odnosov,
- usmerjamo k načrtovanju akcij v neposrednem okolju in spodbujamo analiziranje načrtovanja in izvedbe,
- usmerjamo k soočanju različnih stališč, analiziranju dilem in oblikovanju vrednot, vrednostnega sistema,
- usmerjamo k pridobivanju različnih spretnosti, strategij učenja in mišljenja.

Učne oblike in metode

Primerne so različne učne oblike od individualnega dela, dela v parih, skupinah. Poudarek je na pouku, v katerem učenec aktivno išče, preizkuša, sooča, povezuje, razmišlja, konstruira znanja, pomembna za življenje. Naslednje metode so le nekatere od tistih, s katerimi lahko pri pouku družbe, ustvarjamo pogoje za izkustveno učenje, za prehod od količine h kakovosti znanja: projektno učno delo, problemski pouk, terensko delo, sodelovalno učenje, igre in simulacije, razgovor, delo z viri, raziskovalno učenje.

Ob vsem naštetem je izjemnega pomena razredna klima, v kateri se učenci počutijo varne in sprejete, kjer se spoštuje raznolikost in drugačnost, se dopuščajo različna mnenja ter kritičnost in kjer so napake in neznanje izziv za učenje in sodelovanje.

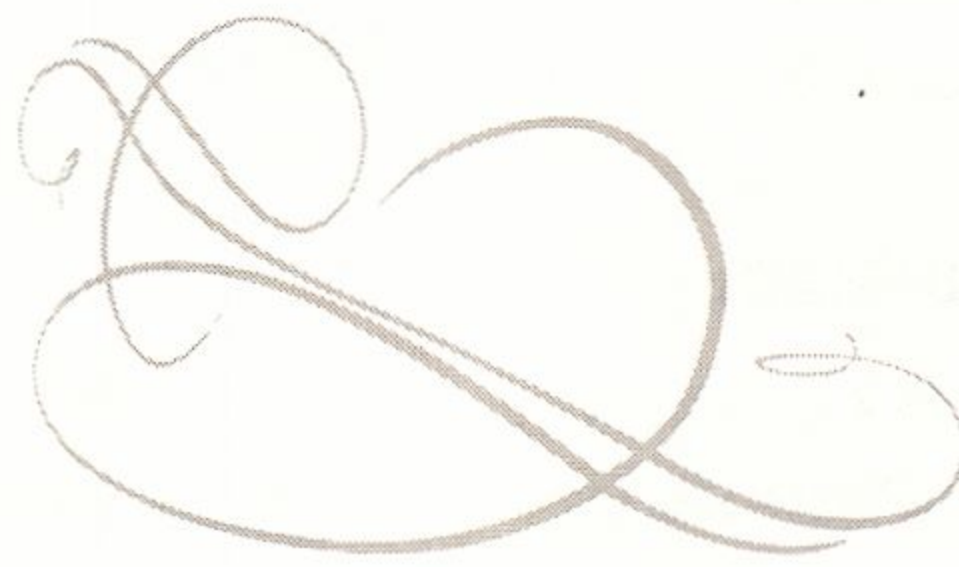
SKLEP

Ob vpeljevanju novega programa predmeta družba se zavedamo, da ne gre le za nov učni načrt, pač pa za pomembne premike v pojmovanju znanja, učenja in poučevanja, ki pa se tičejo tistih, ki bodo pouk izvajali, torej učiteljic in učiteljev. Zato smo člani nekdanje predmetne kurikularne komisije za družbo, ki smo

zasnovali učni načrt, pripravili in izvajamo seminar z naslovom Nov program družbe za devetletno osnovno šolo, s katerim skušamo ustvarjati pogoje, v katerih učitelji izkustveno doživljajo sodobne aktivne metode, se zanje usposablajo, razmišljajo o svojih videnjih učenja, znanja in poučevanja ter jih soočajo z videnji drugih učiteljev in s pojmovanji sodobnih teorij. S tem skušamo prispevati k uspehu prenove, zavedamo pa se, da je naše delo in sodelovanje le majhen delček v procesu spreminjanja.

LITERATURA

- Marentič-Požarnik, B.: Kako pomembna so pojmovanja znanja, učenja in poučevanja za uspeh kurikularne prenove, *Sodobna pedagogika* 3 in 4, FF, Ljubljana, 1998.
- Marentič-Požarnik, B.: *Psihologija učenja in pouka*, DZS, Ljubljana, 2000.
- Razdevšek-Pučko, C.: Vpliv kognitivne psihologije na spremembo paradigme preverjanja in ocenjevanja znanja, *Psihološka obzorja* 4, 1997.
- Učni načrt za družbo, MŠZS, 2000.

E
J
N
S
U
K
Z
I
N
S
O
V
N

Mag. Irena Vodopivec

Zavod RS za šolstvo

UNARAVOSLOVJE IN TEHNIKA - KNOVI PREDMET

Predmet naravoslovje in tehnika je nov v drugem triletju devetletne osnovne šole in se bo poučeval v četrtem in petem razredu. Učni načrt zanj je pripravila predmetna kurikularna komisija, kateri je predsedoval dr. Janez Ferbar. Ta predmet je višja stopnja predmeta spoznavanje okolja v prvem triletju in se nadaljuje v predmetih naravoslovje, tehnika in tehnologija, gospodinjstvo ter v tretjem triletju v predmetih biologija, kemija fizika.

Smisel in namen predmeta je, da učenci pri pouku naravoslovja in tehnike izkušensko doživijo naravo in tehniko, jo spoznavajo, z delom spreminjajo in z različnih stališč vrednotijo posege vanjo. Pojave v naravi, tehnične in tehnološke postopke se uče opazovati, razlagati, napovedovati in vplivati nanje. Uče se preverjati pravilnosti napovedi. Tehnične postopke pa se uče opazovati, opisovati, jih izbirati, načrtovati in preverjati uresničljivost načrtov. Spoznanja in izkušnje o sebi, naravi in tehniki uporabljajo učenci za to, da se vključujejo v okolje in ga preiščijo in odgovorno spreminjajo. Navajajo se skrbeti za svoje telo, zdravje in dobro počutje. Uče se vzdrževati in izboljševati svoje okolje in uporabljati sodobno tehniko in tehnologijo.

Med cilji učnega načrta se prepletajo pojmi (konceptualno oz. vsebinsko znanje) in postopki (proceduralno oz. procesno znanje).

Vsebino predmeta sestavljajo naslednje pojmovne strukture:

- gibanje, shranjevanje in transport teles, snovi, energije in podatkov,
- lastnosti, vrste in spremembe snovi,
- raznolikost in podobnost živega,
- spremembe živega in spremembe v živem svetu,
- izdelava predmetov, pridelava, predelava in obdelava snovi, energije in podatkov,
- skrb za dobro počutje, varnost in zdravje posameznika,
- skrb za okolje in obče dobro.

Postopke pri pouku predmeta naravoslovje in tehnika pa razdelimo na temeljne spoznavne postopke, ki so splošno uporabni, ter na naravoslovne in tehnične postopke, ki so posebnost tega področja. Med temeljne spoznavne postopke sodi opazovanje, opisovanje, razvrščanje, urejanje, merjenje idr. Med naravoslovne postopke sodijo eksperimentiranje, napovedovanje, preizkušanje napovedi in postavljanje hipotez.